

บทที่ 1

บทนำ



ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ป่าเขตร้อนแถบภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้มีพื้นที่ครอบคลุมทั้งหมดประมาณ 4.3 ล้านตารางกิโลเมตร และมีความหลากหลายของทรัพยากรพันธุ์พืชประมาณ 25,000 ชนิด (อภิชาติ ขาวสอาด, 2534) สำหรับประเทศไทยซึ่งเป็นส่วนหนึ่งและเป็นศูนย์กลางการกระจายของพรรณไม้ในภูมิภาคนี้มีความหลากหลายของทรัพยากรพันธุ์พืชที่สามารถแยกชนิดได้ประมาณ 13,000 ชนิด โดยจำแนกเป็นกลุ่มพืชใบเลี้ยงเดี่ยว 2,500 ชนิด กลุ่มพืชใบเลี้ยงคู่ 10,000 ชนิด กลุ่มเฟิน 650 ชนิด พืชพวกปรงและสนอีกประมาณ 50 ชนิด ซึ่งพืชทั้งหมดนี้ได้ทำการศึกษาและตรวจสอบชื่ออย่างถูกต้องแล้วประมาณ 6,000 ชนิด เท่านั้น ยังคงมีพืชอีกจำนวนมากที่ยังไม่ได้ทำการสำรวจและศึกษา รวมทั้งพืชชั้นต่ำที่คาดว่าไม่น้อยกว่าประมาณ 1,000 ชนิด (วิระชัย ฌ นคร, 2537) ที่ผ่านมาการศึกษาพรรณไม้จะเป็นการเดินทางสำรวจพื้นที่และเก็บตัวอย่างพรรณไม้ ในสภาพป่าต่างๆ เป็นส่วนมาก (Smitinand, 1966) ต่อมาจึงเริ่มมีการวางแผนตัวอย่าง เพื่อศึกษาหาความอุดมสมบูรณ์ของชนิดพรรณไม้ในแต่ละสภาพป่า (อภิชาติ ขาวสอาด, 2538) และได้เริ่มมีการศึกษาหาความสัมพันธ์ระหว่างพรรณไม้และสภาพแวดล้อมในแต่ละสภาพป่าในเวลาต่อมา ยกตัวอย่างเช่น Ogawa และ คณะ (1965) ทำการศึกษามวลชีวภาพเปรียบเทียบในพื้นที่ป่าผลัดใบทางภาคเหนือ ประหยัด วิจิตรธรรมกุล (2528) ทำการศึกษาในเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าห้วยขาแข้งพบว่าพรรณไม้มีความสัมพันธ์กับความสูงจากระดับน้ำทะเลและสมบัติบางประการของดิน และ อรุณรัตน์ นครศรี (2528) ทำการศึกษาค้นคว้าความสัมพันธ์ระหว่างพรรณไม้และสภาพแวดล้อมบริเวณป่าดิบเขาคลองเตย-ปุย การศึกษาชนิดของพรรณไม้ที่ผ่านมา ได้ให้ความสำคัญกับไม้ยืนต้นที่มีคุณค่าทางเศรษฐกิจ แต่กลุ่มพืชอื่นๆ เช่น ไม้พุ่ม ไม้ล้มลุก และวัชพืชราก ยังไม่ได้มีการสำรวจและทำการศึกษาอย่างจริงจัง ในขณะที่พืชมีความสัมพันธ์อย่างใกล้ชิดกับสภาพแวดล้อม โดยปัจจัยสิ่งแวดล้อมต่อการแพร่กระจายของพืช (Curtis และ McIntosh, 1951) ทำให้พืชแต่ละชนิดมีความสำคัญต่างกันในแต่ละสภาพพื้นที่ การที่จะทำให้เกิดความรู้ความเข้าใจในทรัพยากรพันธุ์พืชบริเวณพื้นที่หนึ่งพื้นที่ใดจำเป็นต้องศึกษาสภาพแวดล้อมที่พืชอาศัย พืชพวกวัชพืชรากเป็นกลุ่มพืชที่น่าสนใจเพราะเป็นกลุ่มพืชที่มีความหลากหลายทั้งในด้านของจำนวนชนิด สายพันธุ์ และระบบนิเวศที่อาศัย นอกจากนี้ยังมีลักษณะ

นิสัยที่แตกต่างจากพืชกลุ่มอื่นอย่างเห็นได้ชัด เนื่องจากว่าเป็นพืชที่ต้องอาศัยสิ่งอื่นเป็นหลักในการเลื้อยพันเสมอเพราะไม่สามารถทรงอยู่ได้โดยลำพัง (เต็ม สมิตินันท์, 2523) ดังนั้นพืชกลุ่มนี้จะต้องปรับตัวให้เข้ากับสภาพแวดล้อมที่อาศัย จากการสังเกตจะเห็นได้ว่ากลุ่มพืชวัลชชาติมีลักษณะของการดำรงชีวิตที่หลากหลาย บางชนิดมีลักษณะเป็นวัลชชาติเนื้ออ่อนหรือล้มลุก (herbaceous climber) บางชนิดมีลักษณะคล้ายไม้พุ่มรอเลื้อย (Scandent shrub) บางชนิดมีลักษณะเป็นวัลชชาติเนื้อแข็ง (woody climber) บางชนิดเป็นวัลชชาติอิงอาศัย (epiphytic climber) และบางชนิดเป็นวัลชชาติกาฝาก (parasitic climber) ด้วยความหลากหลายของวัลชชาติดังกล่าวนี้ น่าจะได้ทำการศึกษา โดยเฉพาะอย่างยิ่งความหลากหลายของวัลชชาติในป่าผลัดใบ ซึ่งป่าผลัดใบนี้นับว่าเป็นป่าที่มีความสำคัญเพราะมีพื้นที่ป่ามากที่สุด (วิระชัย ณ นคร, 2539) และยังเป็นป่าที่ประชาชนสามารถนำทรัพยากรจากป่ามาใช้ประโยชน์อย่างมากมาย (Watanabe และ คณะ, 1993) แต่ปัจจุบันกลับพบว่าการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างวัลชชาติและสภาพแวดล้อมบริเวณป่าผลัดใบยังไม่เคยมีผู้ใดได้ทำการศึกษาอย่างจริงจัง ในขณะที่บริเวณป่าเขตร้อนทางตอนใต้ของแอฟริกา Balfour และ Bord (1993) ได้ทำการศึกษาพบว่า ระดับความสูงของพื้นที่ ปริมาณธาตุอาหารในดินและพืชที่วัลชชาติพึ่งอาศัยเป็นปัจจัยจำกัดต่อการแพร่กระจายและความอุดมสมบูรณ์ของวัลชชาติ ถึงแม้ว่าการศึกษาวิจัยความหลากหลายทางชีวภาพของพันธุ์พืชในประเทศไทยจะมีมากขึ้น แต่ก็ยังคงน่าเป็นห่วงการสูญเสียความหลากหลายทางชีวภาพของชนิดพันธุ์พืช ทั้งนี้เพราะว่าการศึกษาวิจัยความหลากหลายทางชีวภาพของพืชโดยมุ่งเน้นที่จะนำพืชจากป่าธรรมชาติมาใช้ประโยชน์นั้น อาจจะไปมีผลกระทบต่อการใช้ประโยชน์จากพืชตามภูมิปัญญาท้องถิ่น ซึ่งจะทำให้พืชเหล่านั้นลดจำนวนลงอย่างรวดเร็วและสูญพันธุ์ในที่สุด

ดังนั้นจึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องเร่งทำการศึกษาวิจัยความหลากหลายทางชีวภาพของพืชในเชิงอนุรักษ์ โดยการเก็บตัวอย่างพรรณไม้และจัดทำตัวอย่างพรรณไม้ให้สมบูรณ์ทำการจัดเก็บอย่างเป็นระบบเพื่อใช้เป็นแหล่งอ้างอิงทางพฤกษศาสตร์ การศึกษาทางด้านพฤกษอนุกรมวิธานและนิเวศวิทยาพืชที่เกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างพืชและสภาพแวดล้อมในแต่ละสภาพป่าที่มีอยู่ทั้งหมดจะเป็นข้อมูลพื้นฐานของการศึกษาวิจัยพืชในด้านอื่นต่อไป การศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างวัลชชาติและสภาพแวดล้อมบริเวณป่าผลัดใบสวนพฤกษศาสตร์สมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ในครั้งนี้ จะทำให้ทราบถึงลักษณะโครงสร้างป่า ชนิดของวัลชชาติและสภาพแวดล้อม รวมถึงความสัมพันธ์ระหว่างวัลชชาติและสภาพแวดล้อม ซึ่งจะเป็ข้อมูลพื้นฐานในการศึกษาวิจัยความหลากหลายทางชีวภาพของชนิดพืช การอนุรักษ์ทรัพยากรพันธุ์พืชวัลชชาติ และการนำพืชวัลชชาติมาใช้ประโยชน์ เพื่อการพัฒนาได้อย่างยั่งยืนต่อไป

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษา ชนิดของวัสดุชนิดและสภาพแวดล้อม บริเวณป่าหัดโคใบ สวนพฤกษศาสตร์สมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์
2. เพื่อศึกษา หาความสัมพันธ์ระหว่างวัสดุชนิดและสภาพแวดล้อม

ขอบเขตของการศึกษา

การศึกษาวิจัยครั้งนี้ ได้พิจารณาถึงความเหมาะสมและความเป็นไปได้ในทางปฏิบัติเพื่อให้บรรลุตามวัตถุประสงค์ของการศึกษาวิจัย จึงได้กำหนดขอบเขตของการศึกษาวิจัยดังนี้

1. เลือกพื้นที่ศึกษาบริเวณป่าหัดโคใบสวนพฤกษศาสตร์สมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ ที่อยู่ทางด้านทิศเหนือ ซึ่งสภาพป่ายังคงความอุดมสมบูรณ์ และยังไม่ได้รับการศึกษาวิจัยอย่างจริงจังมาก่อนโดยคำนึงถึงความสูงจากระดับน้ำทะเลของพื้นที่ ที่ต่างกัน 3 ระดับ ได้แก่ ระดับ 700, 800 และ 900 เมตร
2. ใช้แปลงศึกษา ขนาด 50 x 50 ตารางเมตร (0.25 เฮกแตร์) จำนวน 1 แปลง เพื่อเป็นตัวแทนในแต่ละระดับความสูง และทำการศึกษาโครงสร้างป่า สภาพแวดล้อมและสมบัติดินบางประการ
3. วิเคราะห์ตรวจสอบหาชื่อพฤกษศาสตร์ของวัสดุชนิด พร้อมเขียนบรรยายลักษณะทางพฤกษศาสตร์ และจัดทำตัวอย่างพรรณไม้แห้ง
4. วิเคราะห์หาความสัมพันธ์ ระหว่างวัสดุชนิดและปัจจัยสภาพแวดล้อมที่ทำการศึกษา

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ทำให้ทราบลักษณะของวัสดุชนิดแต่ละชนิดที่มีความสัมพันธ์กับสภาพแวดล้อม สามารถใช้เป็นข้อมูลพื้นฐานเพื่อการอนุรักษ์และการใช้ประโยชน์จากวัสดุชนิดอย่างยั่งยืนได้
2. ทำให้ทราบสภาวะแวดล้อมและลักษณะสภาพโครงสร้างป่าหัดโคใบบริเวณแปลงศึกษา ซึ่งจะเป็นข้อมูลพื้นฐานเพื่อติดตามการเปลี่ยนแปลงในอนาคตต่อไป
3. ใช้เป็นข้อมูลพื้นฐานเพื่อศึกษาวิจัยความหลากหลายทางชีวภาพของพืชต่อไป